

ԵՐԵՎԱՆԻ ԵՐԿՐԻՈՒԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄԵԼԻԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի, կէս տարեկանը 6 ռուբլ. Առանձին համարները 5 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցեն. Тифлисъ, Редакция „Мшакъ“. Կամ Tiflis, Rédaction „Mschak“. Տ է Լ է Ֆ օ Ն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերէն).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լիզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ. Տ է Լ է Ֆ օ Ն № 253.

ՀԱՄԱՐԱԳԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Սրանով յայտարարվում է, որ Նորին Կայսերական Մեծութեան Քաղաքի Կայսրուհի Մարիա Ֆեոդորովնայի Օգոստոսի 1-ին հիմնադրութեան տակ գտնվող ռուսական Կարմիր Նաչի ընկերութեան կողմից նախագահական վարչութեան մէջ ընդունվում են նուիրատուութիւններ թէ ուսու-եապանական պատերազմի ասպարէզում եղած հիւանդների ու վիրաւորների և թէ ընդհանրապէս պատերազմական կարիքների համար, մասնաւոր անձերից, նոյնպէս և զանազան անձերի, հիմնարկութիւնների և ընկերութիւնների ձեռքով հաւաքված նր-ւէքները: Այդ դէպքում ցանկալի է ստանալ նուիրատուների մանրամասն ցուցակներն իրանց ստորդ հասցէներով՝ տեղական լրագրիներում յայտարարելու համար:

Գործունէութեան ամբողջութեան համար և կանոնադրութեան 129 յօդուածի հիման վրա Քաղաքի Կայսրուհի Մարիա Ֆեոդորովնայի Բարձրագոյն հրամայել բարեհաճեց, որ թէ ընկե-րութեան հիմնադրութիւնների ծախքերը և թէ հիւանդներին ու վիրաւորներին օգնութեան համար ընդ որոշ կազմակերպական գործողութիւնները կատարվեն միմիայն գլխաւոր վարչու-թեան գործադիր մասնաժողովի ցուցմունքներով ու թոյլտուութեամբ:

Նուիրատուութիւնների ընդունվում են ամեն օր, սովորական օրերը՝ ցերեկվայ ժամը 9—2-ը, տօն և կիրակի օրերը 10—12-ը: Կարմիր Նաչի կողմից նախագահական վարչու-թեան գանձապահ իսկական պետական խորհրդական Կապագինսկու մօտ:

Կարմիր Նաչի կողմից նախագահական վարչութիւնը գտնվում է կովկասեան նահան-գական զինւորական բժշկական վարչութեան շէնքի մէջ, Սօլթալուով, Լերմոնովսկայի և Գուրգո-վիչի փողոցների անկիւնում:

Այդտեղ ընդունվում են և փափուկ ու տաք պահող իրերի նուէրներ ուղարկելու կամ Հեռաւոր Արեւելքի հիւանդ և վիրաւոր զինւորականների համար Ձմերային Պաշտում՝ Նորին Կայսերական Մեծութեան Քաղաքի Կայսրուհի Մարիա Ֆեոդորովնայի հրամանով բացված պա-հետապահող կամ Կարմիր Նաչի ընկերութեան գլխաւոր վարչութեան ցոյց տուած վայրը:

Որովհետեւ այդ պահեստատեղը կը բերվեն Ռուսաստանի ներքին նահանգներից տեղա-կան արդիւնագործութեան իրեր՝ ցանկալի կը լինէր, որ Կովկասից էլ նոյն պահեստատեղն ուղարկվէին այստեղի արդիւնագործութեան գործուածքներ՝ գլխաւորապէս՝ ֆուֆայիկաներ և բաշլըքներ՝ կովկասեան տեղական մանուկից պատրաստած, և տաք պահող գլխարկներ: 1—3

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Բանակները դեռ հեռու են.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Ականատիւ պատմածներէն. Օգոս-տիսը մեզ տուած իրաւունքից. Մաղով հարսա-նիք. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՅԻՆ ՏԵՍՈՒ-ԹԻՒՆ. Պատերազմի շուրջը. Արտաքին լուրեր. ՀԵՌԱՅԻՆՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ.—Եւրօպական գրականութիւ-նից:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՀԵՌԱՅԻՆՆԵՐ

Ռուսաց և եապոնական զօրքերի խո-շոր բանակները մէջ ալժամ երկու հարիւր վերստ հեռաւորութիւն կայ: Ռուսաց զօրքերը մեծ թւով զետեղված են Յայու գետի աջ կամ մանջուրական ափի զա-նազան կէտերում, իսկ եապոնական զօ-րաբանակը ամբողջում է Կորէայի Պէն-նեան քաղաքում: Եալու գետի և Պէն-նեան քաղաքի մէջ եղած 200 վերստ տարածութեան վրա երբեմնակի պատա-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԵՐԵՎԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԻՅՑ

Գրական մի նոր դպրոց (Le Naturisme)

«Մշակ» *) դպրարումից առաջ, մենք ձեռ-նարկել էինք ծանօթացնել մեր ընթերցողներին գրական այն նոր դպրոցի հետ, որը խորհրդ-գապաշտ և անկապաշտ (symboliste et déca-dent) ուղղութեան նսմանաւորց յետոյ, սկսել էր ուրուագծվել Ֆրանսիայի գրական նոր ե-րիտասարդութեան գործերում: Մեր նախորդ յօդուածով բացատրել էինք, թէ ինչպէս Գա-սիուիս գրողները ջանացել էին ժողովրդի և գրականութեան մէջ վերահաստատել այն կապը, որ իսկված էր իրանց անգրաւորների հիմնադրութեան և գէղարվեստների միջոցով: Ու այդ նպատակով էլ նրանք՝ Պարիզի ժողովրդ-բանական թաղի՝ Մօնմարտի՝ ստորոտում, La Rochefoucauld փողոցի մէջ հիմնել էին ժամա-նակակից գեղարվեստագիտական կոլեժ (Col-lège d'Esthétique contemporaine) անունով մի հաստատութիւն, որը շարաթի մի քանի ան-գամ դասախօսութիւններ էին լինում ժողո-վրդի գրական, գեղարվեստական զարգացումը փութացնելու համար: Ու այդ հաստատութեան բացումը կատարված էր Բիօրենսների՝ նորվէ-

նում են ուսուց կօպակներ կամ եապո-նական գործակալներ, բայց խոշոր զօրա-գնդեր չը կան:

Եալու գետը, որ մինչև այժմ սառած լինելու պատճառով, յարմար էր անցու-ղարծի համար, այսուհետեւ կը դառնայ զփուլարամատչելի մի գիծ, որովհետեւ ու-նի խորածոր հովիտ և ամեն մի կէտում յարմարութիւններ չէ տալիս գետը անց-նելու համար: Ռուսաց զօրքը այդտեղ խրամաններ և պատնէշներ է պատրաս-տում աճող պաշտպանութեան համար և իր ձեռքն է գցում բոլոր այն կէտերը, որոնք կարող են ապագայում եապոնա-կան զօրքերի համար իբրեւ ճանապարհներ ծառայել:

Պէննեան քաղաքը, որտեղ ժողովում և ամբանում են եապոնական զօրքերը, ռազ-մագիտական նշանաւոր մի կէտ է, որ անցեալում էլ ունեցել է կարևոր նշանա-կութիւն Կորէայի հին պատմութեան մէջ:

գիացի նշանաւոր գրողի նախագահութեան տակ, մի բան, որ ապացուցանում էր, թէ նատու-րիստները ոչ միայն Ֆրանսիայում, այլ և օ-տար գրական շրջաններում շահել էին թան-գազին համակրութիւններ:

Նատուրիզմի գլխաւոր ներկայացուցիչներն են երեք երիտասարդ գրողներ՝ Սէն-Ժօրժ դը Բուէլիէ, Մօրիս Լըբլօն և Էօֆէն Մօնֆօր: Նատուրիզմի մասին մեր անձնական ըննու-թեան (enquête) արդիւնքը մէջ բերելուց ա-ռաջ, աւելորդ չէր լինի համառօտ կերպով խօսել նրա հիմնադրիների գրական գործու-նէութեան մասին:

Նատուրիզմի պետը՝ Սեն Ժօրժ դը Բուէլիէ-ն ևս շատ երիտասարդ է. նա իր գրական կենսքի սկիզբն է դրել 1893 թւին, հիմնելով մի հանդէս՝ L'Académie Française—Ֆրանսիա-կան Ակադեմիա, որը՝ իբրեւ հակադրութիւն պաշտօնական համանուն հաստատութեան՝ խմբագրվում էր քառասուն առաջապահ, առա-ջադէմ գրողների կողմից: Նրանց մէջ էին Պօլ-Վէլլէն՝ ժամանակակից Ֆրանսիայի ամեն-նամեծ քառասունեղծներից մինը՝ գեղարվեստ բա-նաստեղծութեան հայրը. Հանթի դը Ռէնէն՝ սիմբոլիստ գրականութեան գլխաւոր ներկա-յացուցիչներից մինը. Ալբիֆ Ռէյնոտէ՝ ծայրահեղ ազանական մի գրող, Պիէր Քիլիստէ՝ յայտնի հայտաւերն ու նուրը բանաստեղծը, Լուան Տալիստ, Մօրիս Լը Բլօն և ուրիշներ: Այդ հանգէսի այլ և այլ ուղղութեան պատկանող աշխատակիցները ցոյց էին տալիս, որ Սէն-Ժօրժ դը Բուէլիէն գեռ ևս չէր գտած իր որոշ

Պէննեան իր մերձակայ բլուրներով իշ-խում է ամբողջ շրջակայքի վրա: Քաղաքը շրջապատված է բարձր հաստոյմեան եր-կար մի պարսպով, որ մօտ ինն վերստ շրջագիծ ունի: Պարսպի պատերը ունեն հիմքի մօտեքում 15 արշին հաստութիւն և բարձրանում են մինչև 24—25 արշին, աստիճանաբար նեղանալով մինչև 2½ ար-շին պատերի գլխին: Պարսպի մի նշանա-ւոր մասը անցնում է գետի եզերքով, որ տեղ-տեղ շատ բարձր է՝ մինչև 40—80 արշին: Պարսպի չորս կէտում գոյութիւն ունեն անմերձեցալի բերդեր, որտեղ պա-շարված զօրքը կարող է երկար ժամա-նակ զինանալ արտաքին յարձակումներին:

Եապոնական զօրքերը գնում են դէպի Պէննեան երկու կէտից, այն է հարաւից Մէուլ մայրաքաղաքից, որտեղ գտնվում է եապոնական գլխաւոր շտաբը և արեւ-մուտքից Յիլինապօ նաւահանգստից, որ գտնվում է այն գետի բերանում, որի վրա գետեղված է Պէննեան քաղաքը: Մե-կապած Մէուլից դէպի Պէննեան տանող մեծ ճանապարհը, մօտ 240 վերստ, որ-բան էլ տանելի լինի սովորական կենցա-ղավարութեան ժամանակ, նա անյարմար է պատերազմի ժամանակ, երբ պահանջ-վում է արագ շարժում և զօրքերի ու մթերքների անյապաղ փոխադրութիւն: Այդ անյարմարութիւնը վերացնելու նպա-տակով եապոնացիները այս օրերս, ինչ-պէս յայտնում են վերջին հեռագիրները, ձեռնարկեցին երկաթուղու շինութեան, որը պէտք է կապէ Մէուլը Պէննեանի հետ: Այդ երկաթուղին վերջնականապէս պատրաստ կը լինի մինչև օգոստոսի վեր-ջը, բայց իր գնանալան մասերով նա կսկսէ օգնել պատերազմական գործին հէնց առաջին ամիսներից:

Այդ երկաթուղին կը դառնայ շարունա-կութիւն մի ուրիշ երկաթուղու, որ շին-ված է եապոնացիների ձեռքով և կա-պում է Մէուլը Ֆուկան քաղաքի հետ: Այդպիսով եապոնացիները իրանց ձեռքն են գցում երկաթուղիական մի մեծ գիծ, որ անցնում է Կորէայի երկարութեամբ հարաւից դէպի հիւսիս մինչև Պէննեան, իսկ ապագայում կարող է շարունակ-վել մինչև Եալու գետը: Իսկ թէ ում ձեռքին կը լինի այդ շարունակութիւնը, դա ցոյց կը տա պատերազմի ելքը:

ճանապարհը: Հանդէս անհետացաւ, որովհետեւ Բուէլիէ՝ Չուիցերիա գնաց: Բէքնում, և ապա թուն լճի ափերում, Բուէլիէի մօտը մէջ ծնվեց գրական այն ուղղութիւնը, որ քիչ յետոյ պէտք է կոչվէր նատուրիզմ անունով:

Բուէլիէ՝ Չուիցերիայից սկսեց հրատա-րակել գրքերի ներքին մի շարք, որոնք կրում էին մի և նոյն յատկանշական անունը՝ L'Annunciation—Աննունց: Այդ հրատարակու-թիւնների մէջ Բուէլիէն աւետում էր իր գրա-կան նոր յղացումը, հրապարակ էր հանում նատուրիզմի գլխաւոր դպրաբարիներից մէկը՝ բանաստեղծի հերոսական, սօցիալ և բան-նայապետական կոչումը: Այդ միջոցներում սիմ-բոլիստ գրականութիւնը իր յատարեալ ծաղ-կումը մէջ էր. Պարիզի գրեթէ ամբողջ երի-տասարդութիւնը անձնատուր էր լինում տի-րող գրական հոսանքին: Նատուրիզմը, հետե-ւաբար, կուի առաջին շրջանի մէջ էր և Բուէ-լիէ շատ քիչ հետեւորդներ ու համակրողնե-ր ունէր:

Մի տարի Չուիցերիայում ապրելուց յե-տոյ Բուէլիէ վերադարձաւ Պարիզ և հրա-տարակեց La Résurrection des Dieux—Աս-տուծների յարութիւն գործը: Այդ նոր երկա-սիրութեան մէջ հեղինակը այն միտքն էր պաշտպանում, թէ իւրաքանչիւր մարդ մի աս-տուած է, որ իր արժանաւորութեան մասին չէ գիտակցում. թէ ամեն անհատ մէջ կայ մի հերքելի, անժողովի մեծութիւն, որը հարկա-ւոր է կենդանացնել, անուցանել, զօրացնել: Իւրաքանչիւր անձի սրբական պարտականու-

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՊԱՏՄԱՆՆԵՐԻՅՑ

Վերջին օրերս Թիֆլիս եկաւ Պօրտ-Արտուրից մի հայուհի իր երեխաներով, որը շատաւ էր թողնել Պօրտ-Արտուրը նրա ունեւորման հէնց առաջին օրը: Հետաքրքիր են տիկնոջ պատմածները մինչև պատերազմը տիրած դրութեան մասին, որոնք ցոյց են տալիս, թէ հրշափ անսպասելի էին պատերազմական գոր-ծողութիւնները և մանաւանդ Պօրտ-Արտուրի պէս առաջնակարգ բերդի ունեւորմանը:

Դեռ մի ամիս առաջ Պօրտ-Արտուրի եապո-նացիները սկսել են էօան վաճառել իրանց ապրանքը և հեռանալ քաղաքից: Իսկ յունվա-րի 20-ից, արդէն նրանց մեծ ֆիւրմաները լուր են առել հայրենիքից, որ պատերազմն անխու-սափելի է և վերահաս, ուստի շտապել են ինչ-պէս էլ լինի ծախել ապրանքը (100 ռուբլով կարելի է եղել առնել 1000 ռուբլու ապրանք) և օր առաջ թողնել քաղաքը:

Յունվարի 26-ին, երբ ուսաց և Տօկիօի կառավարութիւնների մէջ խզվում է դիպլո-մատիկան յարաբերութիւնները, երբ եապոնա-ցի պաշտօնային ամերիկական նաւով եկել է Պօրտ-Արտուր, կանչել է իր մօտ բոլոր եա-պոնացիներին և առաջարկել է նրանց իր հետ հեռանալ այդտեղից: Մի քանի եապոնացիներ առաջ չեն ցանկացել հեռանալ, բայց միւսնե-րից հարկադրվով՝ բոլորը միասին նոյն ա-մերիկական նաւով չեղեկվայ ժամը 12-ին մեկնել են իրանց հայրենիքը: Ռուս ազգա-բնակութիւնը և «Новый Край» թերթը, ըստ տիկնոջ պատմածների, զարմացած էին եղել եապոնացիների այդ շփոթութեան վրա, որով-հետեւ չէին կարծում, որ մի երկու ամիս յե-տոյ, ազգաբնակութիւնը մտածել անգամ չէ ուզել, թէ այդ գիշերը կը դառնայ մի պատ-մական գիշեր:

Գիշերվայ ժամը 2-ին լավել է թնդանօթի առաջին որոտը և վրդովել բնակիչների խա-ղաղ բուռը. իսկոյն լավել է և երկրորդը ու «այդ ժամանակ, առում է տիկնոյն, ընած տե-ղեցս բացականչեցի՝ երեկ պատերազմը սկըս-վեց»: Ամուսինս և եղբայրներս ուղեցին միւի-թարել ինձ, թէ գիշերային մանուօլը են ա-նում, բայց զփուլը էր փաստի դէմ խօսել: Այնուհետեւ թնդանօթաճութիւնը ընդհատու-նեցով շարունակվում է մէկ ժամ և ապա դա-թիւն է, գիտակցելով իր արժանաւորութիւնը, յարութիւն առնել տալ, յարուցանել ներքին մեծութիւնը: Հետեալ տարին, Բուէլիէ հրա-պարակ հանեց la Vie héroïque—Հերոսական կեանք՝ ուր Աստուծների յարութիւն գործի մէջ յայտնված գաղափարները աւելի ընդլայն-ված էին, աւելի լուսաբանված: Բուէլիէ պնդ-ում էր առաջին գործի մէջ, թէ ամեն մարդ թագնում է իր մէջ մի մեծութիւն. երկրորդ գործի մէջ նա ցոյց էր տալիս թէ, արդարեւ, իւրաքանչիւր անհատ՝ իր գործ գրած պաշտօ-նով, հասարակութեան մատուցած օգուտակա-րութեամբ մի հերոս է, այսինքն՝ նոյնքան մեծ է ձկնորսը՝ ձուկ որսալիս, առողջապարծը ալ և ալ կահկարասիներ պատրաստելիս, հա-ցագործը հաց թխելիս, բանաստեղծը կամ գրողը մի գեղեցիկ բերթուած կամ վէպ ար-տադրելիս, որքան թաղաւորը մի օրէնք հաս-տատելիս: Կամ ուրիշ խօսքով, ամեն աշխատող ձեռք, հասարակական կենսքի արտադրու-թեան մաս կազմող իւրաքանչիւր օղակ նոյն-քան մեծ է, նոյնքան արժանի հիացման: Այդ միտքը պաշտպանում էր Բուէլիէ երկու հա-տորի մէջ և եղբակցանում էր, թէ անհ ալդ կոչումն ունէր գեղարվեստը—յայտնել մարդ-կանց՝ ինչ գործի, պաշտօնի, պարագանքի տէր որ էլ լինեն նրանք՝ իրանց անգիտակից հերոսութիւնը և երգել նրանց:

Այնուհետեւ Բուէլիէ լոյս ընծայեց այլ և այլ գործեր. le discours sur la mort de Narcisse—Խօսք կամ բան Նարցիսի մահուան մասին: Սա սիրող վրա գրված մի փոքրիկ հատոր էր,

*) Տես Մշակ, № 238.

